

THE PITEȘTI GERMAN FUNERAL SOCIETY (1876-1919)

Aurel RADU

PhD Student, University of Craiova

Abstract: The Pitești German Funeral Society, founded in 1876, represented a form of organization of urban social life, aimed at addressing citizens' concerns for the end of life. Through a monthly or annual fee, the members of the society ensured over their lifetime that they would benefit from funeral services; this was particularly important at a time when the spectrum of disease, epidemics and wars made life expectancy highly unpredictable. Founded by the German Lutheran ethnic Frantz M. Lehrer (1854-1934), similarly modelled on existing societies within the Austro-Hungarian Empire, the Pitești Society enjoyed a good public reception among the eligible ethnic and religious minorities. Membership increased gradually, exceeding 1,000 members by 1918. Moreover, the Society became a model for the majority Orthodox clergy, who five years later established a similar society (1881) for the Romanian population of Pitești. The two societies, although they served different religious communities, had laid the foundations of a cordial collaboration towards the municipal regulation regarding funerals according to Christian religious precepts. More broadly, Pitești German Funeral Society and its Romanian counterpart can be seen as early examples of community-based insurance against unpredictable social risks.

Keywords: Urban Social Life, Ethnic and Religious Minorities, History of Insurance, The Pitești Town.

Societatea Germană de Înșormântare din Pitești¹ (în continuare SGIP) a fost înființată la 1 martie 1876 de către tânărul antreprenor german Frantz M. Lehrer, care a fost președintele societății o perioadă îndelungată (1876-1919). F.M. Lehrer (1854-1934), reprezentant al comunității luterane, deținea o pepinieră de viță-de-vie americană în apropierea orașului, în comuna Valea Mare Podgoria din județul Mușcel, avea fabrică de șampanie, producea coniac pur din vin, țuică veche „regală” din recolta anului 1878, șliboviță, extract din cireșe „kirsch”, spumă de drojdie, vindea „vinuri albe și negre”, dar și arbori fructiferi și fructe din propriile pepiniere. Antetul firmei sale era tipărit în stabilimentul tipografic Samitca de la Craiova și cuprindea numeroase medalii de aur și argint câștigate de produsele firmei la expozițiile naționale și internaționale, inclusiv cea de la Paris din anul 1900 (*foto 1*).

De-a lungul timpului, SGIP a avut un singur președinte (F.M. Lehrer) și mai mulți vicepreședinți (Heinrich Sattler, F. Schwartz, Alex. Keller ș.a.), administratori (Alexandru Kover, Andreas Hoffer, G. Junesch scris și luneș, Paul Blucher, G. Schirkanyer ș.a.), casieri (I. Simionescu, A. Bolky, W. Blucher, Josef Trimmel, G. Iunesch ș.a.), secretari (Alexandre Keller, Alexander Stoica, A. Schuler, Heinrich Sattler ș.a.) și consilieri (Johan Andrassy, Victor Binder, A. Bolky, A. Keller, P. Kereszteny, Al. Kover, Ernst Jeckel, G. Iunesch, Iosef Gabor, Carol Gangl, G. Marotianu, Marassi, F. Pinhak, I. Rauer, G. Schirkanyer, I.I. Schreier, A. Schuler, Fr. Schwartz, G. Schweitzer, I. Simionescu, C. Stankovsky, Al. Stoica, D. Vespescu ș.a.).

¹ Denumirea în limba germană: Pitester Deutschen Leichen Bestattung Verein.

SGIP s-a înființat după modelul unor societăți similare din Imperiul Austro-Ungar pentru a deservi în principal interesele minorităților etnice și confesionale creștine din orașul Pitești. În primul an de existență, în această societate s-au înscris 80 de membri, majoritari fiind catolicii (60), urmați de evanghelici (13), reformați (5) și chiar ortodocși (2). În tabelul de mai jos am redat numele membrilor înscriși în anul înființării societății (1876), meseriile pe care le practicau, confesiunea și vârsta, dacă acest ultim aspect a fost consemnat în documentele societății, în registrele de evidență a cotizațiilor plătite de către societari².

Nr. crt.	Numele membrului	Ocupația	Religia	Vârsta
1.	Auner Robert	Lăcătuș	Catolic	
2.	Balint Anica	Soție	Catolic	28
3.	Balint Ferentz	Tăbăcar	Catolic	30
4.	Bayer Katharina	Văduvă	Catolic	45
5.	Beck Elisabeth	Soție	Catolic	
6.	Beck Moritz	Săpunar	Catolic	
7.	Bekesch Karl	Legător	Evanghelic	
8.	Bekesch Regina	Soție	Evanghelic	
9.	Blasian Iosef	Coșar	Catolic	
10.	Blucher Luise	Soție	Evanghelic	20
11.	Blucher Paul	Specialist	Evanghelic	28
12.	Duchhalter Ana	Soție	Catolic	
13.	Duchhalter Leopold	Tâmplar	Catolic	50
14.	Eltote Agnis	Soție	Reformat	
15.	Eltote Sandor	Rotar	Reformat	
16.	Filk Adolf	Morar	Catolic	46
17.	Franke August	Antreprenor	Catolic	30
18.	Franke Augusta	Soție	Catolic	26
19.	Fuchs Friedrich	Berar	Evanghelic	38
20.	Fuchs Karolina	Soție	Evanghelic	38
21.	Furthmeyer Adelheid	Gazdă	Catolic	27
22.	Furthmeyr Ignatz	Hangiu	Catolic	46
23.	Glantz Katherina	Soție	Ortodox	41
24.	Glantz Nicolaus	Gazdă	Catolic	23
25.	Hellmuth Johan	Accionar	Evanghelic	
26.	Hoffer Iosef	Tâmplar	Catolic	d. 22.12.1884
27.	Horvath Andreas	Curelar	Catolic	
28.	Ianos Matei	Fierar	Reformat	
29.	Ionescu Iosif	Hotelier	Catolic	
30.	Ionescu Katerina	Soție	Catolic	
31.	Jung Edouard	Bucătar	Catolic	
32.	Kern Katharina	Brutar	Catolic	
33.	Laslo Iosa	Fierar	Catolic	
34.	Laslo Schari	Soție	Catolic	
35.	Lehrer Frantz	Comerciant	Evanghelic	21
36.	Lengel Agnes	Gazdă	Reformat	28
37.	Luis Baron de Prato		Catolic	
38.	Materna Iosef	Pictor	Catolic	37
39.	Meichelbeck Iosef	Tapiter	Catolic	
40.	Melli Iohan	Croitör	Catolic	65

² Serviciul Județean Argeș al Arhivelor Naționale, fond Societatea Germană de Înformantare Pitești, registre nr. 5-6/1876.

41.	Mumler Iulian von Mohrenthal	Telegrafist	Catolic	23
42.	Mumler Johan von Mohrenthal	Hangiu	Catolic	48
43.	Mumler Katharina	Soție	Catolic	65
44.	Ott Friedrich	Legător	Evanghelic	36
45.	Popescu Gheorghe	Tipograf	Ortodox	31
46.	Rauer Johan	Croitör	Catolic	34
47.	Rauer Maria	Soție	Reformat	
48.	Riegler Carl	Legător	Evanghelic	42
49.	Riegler Ernst	Legător	Catolic	d.07.12.1880
50.	Roetger R.	Pastor	Evanghelic	
51.	Roth Wilhelm	Şef de magazin	Catolic	
52.	Rudicz Franz	Tapiter	Catolic	44
53.	Sametz Aloise	Frizer	Catolic	32
54.	Sattler Amalia	Văduvă	Catolic	39
55.	Schmidt Iohan	Ceasornicar	Evanghelic	
56.	Schneider Anna	Soție	Catolic	
57.	Schneider Frantz	Tâmplar	Catolic	43
58.	Schneider Iohann	Hangiu	Catolic	
59.	Schumitz Eduard	Tâmplar	Catolic	
60.	Sosnovsky Clementz	Croitör	Catolic	
61.	Sosnovsky Elisabeta	Soție	Catolic	
62.	Stable Katherina	Soție	Catolic	30
63.	Stable Ştefan	Mezelar	Catolic	43
64.	Stefani Iohann	Constructor	Evanghelic	
65.	Stelzel Franz	Tapiter	Catolic	
66.	Stelzel Karolina	Soție	Catolic	
67.	Trimmel Iosef	Maistru croitor	Catolic	
68.	Trimmel Rosalia	Gazdă	Catolic	32
69.	Uklar Iosef	Tăbăcar	Catolic	
70.	Uklar Rosalia	Soție	Catolic	
71.	Weinberger Iosefine	Profesor	Catolic	32
72.	Witaseck Eduard	Profesor	Catolic	44
73.	Zacharisievicz Leon	Coşar	Catolic	45
74.	Zacharisievicz Veronica	Soție	Catolic	30
75.	Zahalka Emilie	Văduvă	Catolic	34
76.	Zahalka Wilhelm	Hangiu	Catolic	52
77.	Zatzek Johan	Croitör	Catolic	
78.	Zatzek Katharina	Soție	Catolic	36
79.	Zielinsky Iuliana	Soție	Catolic	20
80.	Zielinsky Maximilian ³	Inginer	Catolic	38

Sediul societății a fost în strada Exercițiu nr. 1, colț cu strada Smeurii, unde societatea a cumpărat un teren, pe care în anii 1907-1908 a ridicat un local propriu compus din cinci încăperi.

După război, din anul 1919, societatea își schimbă denumirea și devine Societatea de Înmormântare „Unirea” din Pitești. În noul context postbelic, în afară de schimbarea denumirii societății, conducerea hotărăște ca toate „scriptele” și evidența contabilă să fie ținute în limba română, întrucât anterior acestea erau în limba germană. Mai mult,

³ Maximilian Zielinsky, a fost inginerul care în 1870 a măsurat moșia orașului și a întocmit planul parcelar pentru împroprietărirea țăranilor clăcași.

președintele F.M. Lehrer propune dizoluția societății prin vânzarea sediului și a carelor funerare (*foto 2*).

Din activitatea societății

Conform statutului societății modificat în 1883, statut tipărit bilingv (germană și română), din care un exemplar era înmânat la data adeziunii fiecărui membru al societății, la art. 1 conținea „principiul” societății: „La caz de moarte a unui societar, a da ajutor familiei decedatului din casa societății pentru a-l înmormânta sau societatea îl va înmormânta”⁴. Orașenii erau preocupați de ideea înmormântării respectând tradițiile creștine și regulamentele civile, astfel încât numărul membrilor înscriși a crescut treptat de-a lungul celor peste 40 de ani de existență.

SGIP a stabilit tarife de înmormântare pentru membrii săi, conform încheierii Adunării Generale din 24 octombrie 1908. Au fost stabilite clase tarifare (I-IV), de la 50 de lei la clasa a IV-a și până la 240 de lei la clasa I. Pentru înmormântările de clasa I, societatea arunca în joc o „ofertă” luxoasă: 6 cai pentru carul mortuar, 2 cai pentru călăreții înaintași, 1 coșciug vopsit, decorat și tapițat în interior, 1 răspete⁵ decorat foarte fin, 1 pernă fină, 9 oameni de serviciu, 6 trăsuri și decorațiunea. Pentru clasa a IV-a oferta era mai modestă: 2 cai pentru carul mortuar, 1 coșciug clasa IV, răspete clasa IV și oameni de serviciu. În cazul în care moștenitorii nu doreau ca societatea să se ocupe de funeralii, antreprenorul societății reținea 20% din suma ce urma să fie plătită moștenitorilor. Plata preoților ortodocși se fixa și se făcea prin intermediul conducătorilor de dricuri ai societății, spre nemulțumirea unor preoți, care doreau să „trateze cu familiile decedaților” în mod direct.

Din fondul de binefacere, societatea a acordat diverse ajutoare. În anul 1908, oferă 15 lei orfanei Valeria Blendovschi în vârstă de 14 ani din Pitești, strada Șerban Vodă, nr. 226, 20 lei pentru Anna Caverzani și în anul 1910 o sumă de 30 lei pentru Gheorghe Cioban și doamna Gustav Dengel.

La cererea primăriei, societatea a acceptat „a transporta în mod gratuit, cu dricurile sale, cadavrele copiilor săraci”, în schimb, municipalitatea pune la dispoziție caii necesari transportului. Condiția impusă de conducerea societății a fost ca acești cai ai municipalității să fie folosiți și pentru transportul cadavrelor copiilor săraci aparținând membrilor societății.

În anul 1908, comitetul de conducere al societății a convenit cu medicii din oraș (Bekis, Marinescu, Reichstadt și Pișca), ca „în caz de boală, orice societar ar fi tratat de unul din d-nii doctori, la prezentarea libretului de societar va fi îndreptățit a plăti vizita medicală cu lei 2, numai în cazul când pacientul va locui în depărtare și doctorul fiind nevoit a lua trăsura, îi va bonifica și plata trăsurei”⁶. Orice membru nou în societate se obliga să ceară un certificat de sănătate din partea medicului, pentru care plătea 2 lei și un timbru legal de 1 leu, fără de care nu putea fi primit în rândul societarilor.

⁴ Statuten und Quittungsbuchel von Pitester Deutschen Leichen Bestattung Verein, p. 14.

⁵ Răspete sau respete = giulgiu.

⁶ Darea de seamă a Societății Germane de Înmormântare pe anul administrativ 1910-1911, p. 16.

SGIP și-a consolidat activitatea, întrucât în anul 1908 cumpără pentru suma de 8.000 lei toate dricurile cu accesoriile lor de la Iosif Conert (Konert), căsătorit cu Iosefina, antreprenor de pompe funebre din orașul Câmpulung. SGIP colaborează și cu celelalte societăți urbane similare cărora le închiria dricurile și imobilul din strada Exercițiu. SGIP a avut un contract de colaborare cu Societatea de înmormântare „Ajutorul” a preoților din Pitești înființată în anul 1881.

Societatea a avut unele neplăceri din partea antreprenorului de pompe funebre din oraș, Iosef Schanzel, care a închiriat câteva care funerare în anul 1909. Acesta fuge și lasă societatea cu datorii către Fabrica A.B. Schreiber din Brăila, de unde s-a aprovizionat cu unele materiale funerare: cearșafuri și perne de muselină, sicrie de metal nichelat, diferite respele și materii ornante. Franz Leher, președintele societății, a fost nevoit să plătească societății din Brăila suma de 850 lei. Alți antreprenori de pompe funebre au mai fost Iosif Gabor și Andrei Ott.

Pentru a crește veniturile, societatea a organizat în anii premergători războiului mai multe baluri anuale. În anul 1913, în cel de-al 37-lea an „aniversar” de la fondarea societății, la 16 februarie / 1 martie, începând cu ora 9 seara, în Sala Universală Lehrer din oraș s-a ținut în beneficiul societății un „Mare Bal Deschis”. Societarii au fost „cu insistență rugați a lua parte la această serbare considerându-se obligatorii luarea biletelor”. Prețul biletului a fost stabilit diferențiat pentru societari și nesocietari, astfel că societarii plăteau câte 2 lei de familie sau 1 leu de persoană, iar pentru nesocietari câte 3 lei de familie sau 1,50 lei de persoană *(foto 3)*.

Bugetele anuale de venituri și cheltuieli

În perioada 1906-1912, societatea a tipărit la tipografia deținută de I. Schreier (membru și consilier în societate) din Pitești „darea de seamă” anuală (între 400 și 450 exemplare), care conținea date despre bugetele anuale de venituri și cheltuieli, numele și numărul membrilor societății, inventarul bunurilor mobile și imobile ale societății⁷.

Numărul societarilor a crescut constant de-a lungul perioadei 1876-1920, depășind la sfârșitul războiului mondial pragul de 1.000 membri.

Anul administrativ	Număr membri	Total cotizații plătite (lei)	Venituri (lei)	Cheltuieli (lei)	Total sold (lei)
1904-1905	531	2.324,50			
1905-1906	543	2.276			
1906-1907	587	2.404,50	6.392,85	4.987,50	61.405,35 lei, din care 60.000 lei în obligațiuni la Creditul Funciar
1907-1908	646	2.682,50	21.110,30	18.364,65	51.745,65 lei, din care 49.000 lei în obligațiuni la Creditul Funciar
1908-1909	818	3.313,50	1.486,25	1.486,25	Sold în numerar 16.556,40 lei
1909-1910	849	3.711,50	8.920,80	8.920,80	Sold în numerar 1.962 lei
1910-1911	870	3.658,50	9.585	9.585	Sold în numerar 1.536,05 lei
1911-1912	887	3.865,50	8.979,05	8.979,05	Sold în numerar 2.630,60 lei
1912-1913	914	3.751			
1913-1914	914	3.798,50			
1914-1915	941	3.945,50			

⁷ <https://archive.org/details/darea-de-seama-SGIP, 2021>.

1915-1916	950			
1917-1918	983			
1919-1920	1035			
1920-1921	1132			

Numărul membrilor va crește constant, inclusiv în timpul războiului, astfel încât timp de patru ani (1915-1919), societatea va plăti ajutoare pentru 115 membri decedați.

Anul financiar	Numărul membrilor	Numărul deceselor
1915-1916	950	15
1916-1917	983	23
1917-1918	983	31
1918-1919	1.034	46

Averea societății

Inventarul societății în anul administrativ 1910-1911 era unul important pentru o societate de asigurare și servicii funerare: un teren de 1.200 mp în strada Exercițiu, colț cu strada Smeurei, împrejmuit cu palan (gard din scândură), pe care între anii 1907-1908 s-a ridicat casa societății cu cinci încăperi, evaluate la 11.863,05 lei, carele funerare cu accesoriile lor (8.648 lei), 48 de bonuri a 1.000 lei, din care 40 depuse la Casa de depuneri, iar 8 în casa societății (48.000 lei), numerar în casă (1.536,05 lei), o casă de fier (seif) marca Wertheim, cu 2 rânduri de chei (350 lei), steagul societății brodat cu aur, argint și mătase, cu două panglici (800 lei) și suportul pentru steag (30 lei), dulapul bibliotecii (200 lei), 118 cocarde (118 lei), 1 ștanță pentru cocarde, 1 șampilă a societății cu denumirea societății în limba germană (*foto 4*), 167 statute, 1 eșarfă prezidențială, 3 rame conținând fotografiile comitetelor de conducere ale societății din anii 1876, 1890-1891 și 1900-1901, registre contabile, rata de la chiria antreprenorului de pompe funebre I. Gabor (315 lei) și marfa din depozit (400 lei)⁸.

În 1913, SGIP închiriază imobilul său din strada Exercițiu nr. 1, compus din clădire construcție nouă cu 5 odăi, 1 magazie pentru lemne, latrine, o pivniță, o grădină și o curte pentru o perioadă de 5 ani, până la 23 aprilie 1918, la Societatea de Însmormântare „Ajutorul” din Pitești (*foto 5*).

În loc de concluzii

Societatea Germană de Însmormântare din Pitești (SGIP) a fost înființată în anul 1876 de către antreprenorul german Frantz M. Lehrer (1854-1934), fiind prima societate de asigurare și servicii funerare înființată în orașul Pitești. Societatea a avut statut propriu și a funcționat cu un comitet de conducere în frunte cu un președinte (F.M. Lehrer), care întocmea o dare de seamă anuală bilingvă (în germană și română). Membrii plăteau o cotizație lunară sau anuală care era consemnată într-un carnet personal de membru. Clădirea societății a fost ridicată între 1907-1908, în strada Exercițiu, colț cu strada Smeurei. SGIP a avut și a creat însemne proprii: un sigiliu, un drapel, cocarde, o eșarfă prezidențială, precum și o identitate imagistică, prin expunerea

⁸ Darea de seamă a Societății Germane de Însmormântare pe anul administrativ 1910-1911, p. 11.

În localul propriu a unor tablouri cu fotografii ale comitetelor de conducere din anii: 1876, 1890-1891 și 1900-1901. SGIP urmărea respectarea preceptelor religioase creștine și a reglementărilor autorității municipale privind înmormântările, fiind prezentă în viața urbană prin mai multe direcții de acțiune. Pe lângă atribuțiile statutare, care impuneau organizarea funeraliilor sau plata de ajutoare de înmormântare, societatea a jucat un rol social și filantropic: a organizat baluri pentru strângerea de fonduri, a acordat mici donații bănești unor persoane în dificultate, a încheiat parteneriate cu medicii orașului pentru a veni în sprijinul societăților bolnavi, a închiriat sediul sau carele funerare către municipalitate sau alte societăți de servicii funerare din oraș. Într-o perioadă în care spectrul bolilor, epidemiilor și războaielor era adesea prezent, societatea s-a bucurat de o bună receptare publică, astfel încât numărul membrilor a crescut treptat, depășind pragul de 1.000 de membri cotizanți în 1918. Societarii făceau parte din rândul minorităților etnice (în general erau: germani, austrieci, unguri și italieni) și confesionale creștine din oraș (luterani, calvini și catolici). În mormântările se făceau în cimitirul comun al comunităților religioase catolică, luterană și calvină aflat pe strada Trivalea, însă din anul 1880, de când s-a dat în folosință Cimitirul Sf. Gheorghe din dealul orașului, aici se va înființa o parcelă separată pentru minoritățile confesionale menționate. SGIP a fost un model pentru reprezentanții elitei urbane, astfel încât clerul majoritar ortodox se solidarizează și înființează în anul 1881 o organizație similară: Societatea de În mormântare „Ajutorul” din Pitești. În contextul postbelic, cu Germania înfrântă și acuzată de declanșarea și urmările războiului mondial, conducerea SGIP se repliază prin schimbarea denumirii societății și ulterior prin vânzarea sediului și a carelor funerare.

Societatea Germană de În mormântare din Pitești împreună cu Societatea de În mormântare „Ajutorul” din Pitești a clerului ortodox sunt exemple timpurii de asigurare comunitară împotriva riscurilor sociale imprevizibile.

BIBLIOGRAFIE

- Darea de seamă a Societății germane de în mormântare pe anul administrativ 1906-1907, Tipografia Transilvania Iosif I. Șreier, Pitești, 1907.
- Darea de seamă a Societății germane de în mormântare pe anul administrativ 1907-1908, Tipografia Transilvania Iosif I. Șreier, Pitești, 1908.
- Darea de seamă a Societății germane de în mormântare pe anul administrativ 1908-1909, Tipografia Mihail Lazăr-Fiu, Pitești, 1909.
- Darea de seamă a Societății germane de în mormântare pe anul administrativ 1909-1910, Tipografia Transilvania Iosif I. Șreier, Pitești, 1910.
- Darea de seamă a Societății germane de în mormântare pe anul administrativ 1910-1911, Tipografia Transilvania Iosif I. Șreier, Pitești, 1911.
- Darea de seamă a Societății germane de în mormântare pe anul administrativ 1911-1912, Tipografia Mihail Lazăr Fiu, Pitești, 1912.
- Serviciul Județean Argeș al Arhivelor Naționale, fond Societatea Germană de În mormântare Pitești, registre nr. 5-6/1876.
- Statuten und Quittungsbuchel von Pitester Deutschen Leichen Bestattung Verein.